

ৰাজা ৰামমোহন ৰয়ক আধুনিক ভাৰতৰ পিতৃ আৰু বংগৰ নতুন যুগ বুলি কোৱা হয়। তেওঁ পৰম্পৰাগত হিন্দু পৰম্পৰা ভংগ কৰি মহিলা আৰু সমাজৰ স্বাৰ্থত বহুতো সামাজিক কাম কৰিছিল। অৱশ্যে, ভাৰতৰ ইতিহাসত, দেশৰ সতী ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতা কৰা প্ৰথম ব্যক্তি হিচাপে তেওঁৰ পৰিচয় লিপিবদ্ধ কৰা হৈছে। কিন্তু আন বহুতো বস্তু আছে যিয়ে এতিয়াও ৰাজা ৰাম মোহন ৰয়ক সন্মানীয় দেখায়। ৰামমোহন কেৱল এজন মহান শিক্ষাবিদই নহয় এজন চিন্তাবিদ আৰু প্ৰচাৰকও আছিল। তেওঁ কলিকতাৰ একশ্বৰবাদী সমাজৰ অন্যতম প্ৰতিষ্ঠাপকও আছিল। সেই সময়ত, যেতিয়া ভাৰতীয় সংস্কৃতি আৰু ভাষাক সন্মান জনোৱা হৈছিল, ৰাম মোহন ৰয়ে ইংৰাজী, বিজ্ঞান, পশ্চিমীয়া ঔষধ আৰু প্ৰযুক্তিৰ দৰে নতুন বিষয়ৰ অধ্যয়নৰ বাবে থিয় দিছিল।

১৮০৩ চনত ৰয়ে হিন্দু ধৰ্ম আৰু ইয়াৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন মতামতৰ অন্ধবিশ্বাসৰ ওপৰত তেওঁৰ মতামত প্ৰকাশ কৰে। তেওঁ একনায়কত্ববাদৰ তত্ত্বক অনুমোদন জনাইছিল, যাৰ অনুসৰি কেৱল এজন ঈশ্বৰ সৃষ্টিৰ সৃষ্টিকৰ্তা, বেদ আৰু উপনিষদৰ দ্বাৰা এই দৃষ্টিভংগী ব্যাখ্যা কৰি আৰু তেওঁৰ সংস্কৃত ভাষাক বাংলা আৰু হিন্দী আৰু ইংৰাজীলৈ অনুবাদ কৰিছিল। ৰয়ে বৰ্ণনা কৰিছিল যে এটা মহাশক্তি আছে যি মানুহৰ কল্পনাৰ বাহিৰত আৰু তেওঁলোকে এই বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড চলায়। ১৮১৪ চনত ৰাজা ৰাম মোহন ৰয়ে আতমা সভা স্থাপন কৰে। দৰাচলতে, আধ্যাত্মিক সভাৰ উদ্দেশ্য আছিল সমাজত সামাজিক আৰু ধৰ্মীয় বিষয়বোৰ পুনৰ বিবেচনা কৰা আৰু সলনি কৰা।

ৰাম মোহনে মহিলাৰ অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰিবলৈ কেইবাটাও অভিযান আৰম্ভ কৰিছিল। বিধৱা বিবাহ আৰু মহিলাৰ ভূমি অধিকাৰ তেওঁলোকৰ অন্যতম মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল। যেতিয়া তেওঁৰ পত্নীৰ ভগ্নী সতী হৈছিল, তেওঁ বহুত অন্যমনস্ক হৈছিল। এই কাৰণে ৰাম মোহনে সতীৰ অনুশীলনৰ তীব্ৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। তেওঁ বাল্য বিবাহ, বহুবিবাহৰো বিৰোধিতা কৰিছিল।

তেওঁ শিক্ষাক সমাজৰ প্ৰয়োজনীয়তা বুলি গণ্য কৰিছিল আৰু মহিলাশিক্ষাৰ সপক্ষে বহুতো কাম কৰিছিল। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে ইংৰাজী ভাষা ভাৰতীয় ভাষাতকৈ অধিক সমৃদ্ধ আৰু উন্নত আছিল আৰু চৰকাৰী বিদ্যালয়ৰ বাবে সংস্কৃতৰ বাবে চৰকাৰী পুঁজিৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। তেওঁ ১৮২২ চনত ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। ১৮২৮ চনত ৰাজা ৰাম মোহন ৰয়ে ব্ৰহ্ম সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰে, যাৰ জৰিয়তে তেওঁ ধৰ্মীয় ভণ্ডামি আৰু সমাজত খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ বৰ্ধিত প্ৰভাৱ চাব আৰু বুজিব বিচাৰিছিল। ১৮২৯ চনত সতী প্ৰণালী নিষিদ্ধ হোৱাৰ সময়ত সতী প্ৰণালীৰ বিৰুদ্ধে ৰাজা ৰাম মোহন ৰয়ৰ অভিযান সফল হৈছিল। ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ হৈ কাম কৰি তেওঁ এই সিদ্ধান্তত উপনীত হৈছিল যে তেওঁ বেদন্তৰ নীতিবোৰ পুনৰ নিৰ্ধাৰণ কৰিব লাগিব। তেওঁ পাশ্চাত্য আৰু ভাৰতীয় সংস্কৃতিক একত্ৰিত কৰিব বিচাৰিছিল।

সেই সময়ত, ব্ৰিটিছ ৰাজৰ বাবে দেশখনে যথেষ্ট আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছিল। এনে পৰিস্থিতিত, ৰাজা ৰাম মোহনে সমাজৰ বহুতো ক্ষেত্ৰত অৱদান আগবঢ়াইছিল যাক নিম্নলিখিত বিষয়বোৰৰ অধীনত বিতংভাৱে বুজিব পাৰি:

ৰাজা ৰামমোহন ৰয়ৰ শৈক্ষিক অৱদান

ৰাজা ৰামমোহন ৰয়ে ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ লগতে কলিকতাত এখন হিন্দু মহাবিদ্যালয় স্থাপন কৰে, যি পিছলৈ দেশৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ শিক্ষানুষ্ঠান হিচাপে পৰিগণিত হয়। ৰয়ে পদাৰ্থ বিজ্ঞান, ৰসায়ন বিজ্ঞান

আৰু উদ্ভিদবিজ্ঞানৰ দৰে বিজ্ঞানবিষয়ৰ প্ৰচাৰ কৰিছিল। তেওঁ বিচাৰিছিল যে দেশৰ যুৱ আৰু শিশুসকলে নতুন প্ৰযুক্তি শিকিব যাতে তেওঁলোকে বিদ্যালয়ত ইংৰাজী পঢ়িব লগা হয়। ৰজা ৰামমোহন ১৮১৫ চনত শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত কাম কৰিবলৈ কলিকতালৈ আহিছিল। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে যদি ভাৰতীয়সকলে গণিত, ভূগোল আৰু লেটিন অধ্যয়ন নকৰে তেন্তে তেওঁলোক পিছ পৰি থাকিব। চৰকাৰে ৰাম মোহনৰ ধাৰণাটো গ্ৰহণ কৰিছিল কিন্তু তেওঁৰ মৃত্যুলৈকে ইয়াক কাৰ্যকৰী কৰা নাছিল। ৰাম মোহনে প্ৰথমে তেওঁৰ মাতৃভাষাৰ বিকাশত মনোনিবেশ কৰিছিল। তেওঁৰ গুড়িয়া ব্যাকৰণ বাংলা সাহিত্যৰ এক অনন্য কাম। ৰবীন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰ আৰু বঙ্কিম চন্দ্ৰ চট্টোপাধ্যায়েও তেওঁৰ পদচিহ্ন অনুসৰণ কৰিছিল।

ৰাজা ৰাজাৰামমোহন ৰয়ৰ সামাজিক সংস্কাৰ

ৰাজ ৰাম মোহন ৰয় আৰু সতী প্ৰথা

সেই সময়ত ভাৰতত সতীৰ প্ৰথা প্ৰচলিত আছিল। ৰজা ৰাম মোহনৰ অক্লান্ত প্ৰচেষ্টাৰ জৰিয়তে গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল লৰ্ড উইলিয়াম বেণ্টিঙ্কে ৰাম মোহনক এই প্ৰথা বন্ধ কৰাত সহায় কৰে। তেওঁহে বেংগল কোড অৱ বেংগল সতী বেণ্ডলেশ্যন বা বেণ্ডলেশ্যন ১৭ এডি ১৮২৯ পাছ কৰিছিল, যাৰ অনুসৰি বংগত সতীৰ অনুশীলনক আইনী অপৰাধ হিচাপে ঘোষণা কৰা হৈছিল।

সতীৰ অনুশীলন কি আছিল??

এই প্ৰথাৰ অধীনত, এগৰাকী মহিলাৰ স্বামীৰ মৃত্যুৰ পিছত, মহিলাগৰাকীয়েও তেওঁৰ চিতাত বহি জ্বলি গৈছিল, মৃত্যু হোৱা মহিলাগৰাকীক সতী বুলি কোৱা হৈছিল। এই প্ৰথাৰ উৎপত্তি বিভিন্ন কাৰণত দেশৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত হৈছিল, কিন্তু অষ্টদশ শতিকাত ই গতি লাভ কৰিছিল। আৰু এই প্ৰথাক ব্ৰাহ্মণ আৰু অন্যান্য সৰ্বসকলে উৎসাহিত কৰিছিল। ৰজা ৰামমোহন ৰয়ে প্ৰতিবাদত ইংলেণ্ডলৈ গৈছিল আৰু উচ্চতম ন্যায়ালয়ত পৰম্পৰাৰ বিৰুদ্ধে সাক্ষ্য দিছিল।

মূৰ্তিপূজাৰ বিৰোধিতা

ৰজা ৰামমোহন ৰয়েও মুকলিকৈ মূৰ্তিপূজাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল, আৰু একেশ্বৰবাদৰ সপক্ষে যুক্তি দিছিল। তেওঁ “ত্ৰিমূৰ্তিবাদ”ৰ বিৰোধিতা কৰিছিল যিটো খ্ৰীষ্টান স্বীকৃতি। ইয়াৰ মতে ঈশ্বৰে মাত্ৰ তিনিজন ব্যক্তিক লগ পায়: ঈশ্বৰ, পুত্ৰ(পুত্ৰ) যীচু আৰু পবিত্ৰ আত্মা। তেওঁ বিভিন্ন ধৰ্মৰ উপাসনা আৰু বহুধৰ্মৰ পদ্ধতিৰো বিৰোধিতা কৰিছিল। তেওঁ একমাত্ৰ ঈশ্বৰ হোৱাৰ পক্ষপাতী আছিল। তেওঁ মানুহক তেওঁলোকৰ যুক্তিশক্তি আৰু বিবেক বিকশিত কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিছিল। এই সন্দৰ্ভত, তেওঁ এই শব্দবোৰেৰে নিজকে ৰক্ষা কৰিছিল:

“মই সমগ্ৰ দেশৰ দূৰৱৰ্তী অঞ্চলসমূহ ভ্ৰমণ কৰিছো আৰু মই দেখিছো যে সকলোৱে বিশ্বাস কৰে যে কেৱল এজন ঈশ্বৰ আছে যাৰ পৰা পৃথিৱীখন আগবাঢ়ে”। তাৰ পিছত তেওঁ এখন আধ্যাত্মিক সভা গঠন কৰিছিল য’ত তেওঁ পণ্ডিতসকলৰ সৈতে ধৰ্ম আৰু দৰ্শনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছিল।

মহিলাৰ আদৰ্শগত স্বাধীনতা (মহিলা স্বাধীনতা):

ৰাজা ৰামমোহন ৰয়েও নাৰীস্বাধীনতাৰ পোষকতা কৰিছিল। তেওঁ সমাজত মহিলাসকলক উপযুক্ত স্থান দিয়াৰ পক্ষপাতী আছিল। সতী ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতাৰ লগতে তেওঁ বিধৱা বিবাহৰ সপক্ষে মাত মাতিছিল। তেওঁ এইটোও কৈছিল যে ছোৱালীবোৰে বাল্কাৰ দৰে একে অধিকাৰ পাব লাগে। তেওঁ ব্ৰিটিছ চৰকাৰক ইয়াৰ বাবে বিদ্যমান আইন সলনি কৰিবলৈও কৈছিল। তেওঁ মহিলাৰ শিক্ষাৰ পক্ষতো আছিল, সেয়েহে তেওঁ মহিলাসকলক মুক্তভাৱে চিন্তা কৰিবলৈ আৰু তেওঁলোকৰ অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰিবলৈ অনুপ্রাণিত কৰিছিল।

জাতিবাদৰ বিৰোধিতা (জাতি ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতা):

ভাৰতীয় সমাজৰ জাতিগত শ্ৰেণীবিভাজন সেই সময়ত সম্পূৰ্ণৰূপে অৱনতি হৈছিল। ই কৰ্ম-আধাৰিত নহয় কিন্তু চৰিত্ৰ-আধাৰিত আছিল। যিটো এতিয়ালৈকে ক্ৰমান্বয়ে অব্যাহত আছে। কিন্তু ৰাজা ৰামমোহন ৰয়ৰ নাম জাতিবাদৰ ফলত উদ্ভৱ হোৱা বৈষম্যৰ বিৰোধিতা কৰা সামাজিক প্ৰচাৰকসকলৰ মাজত আছে। তেওঁ কয় যে সকলোৱে সৰ্বোচ্চ পিতৃ ঈশ্বৰৰ পুত্ৰ বা কন্যা। মানুহৰ কোনো পাৰ্থক্য নাই। সমাজত ঘৃণা আৰু শত্ৰুতাৰ কোনো স্থান নাই। সকলোৰে সমান অধিকাৰ থাকিব লাগে। এনে কৰোতে ৰাজা ৰাম মোহনে সৱৰ্ণসকলৰ চকুত টুকুৰিয়াই দিবলৈ ধৰিলে।

পশ্চিমীয়া শিক্ষাৰ ওকালতি (পশ্চিমীয়া শিক্ষাৰ অধিবক্তা):

আগতে উল্লেখ কৰা অনুসৰি, ৰাজা ৰাম মোহনে কোৰাণ, উপনিষদ, বেদ, বাইবেলৰ দৰে ধৰ্মীয় গ্ৰন্থৰ ওপৰত সমান দখল ৰাখিছিল আৰু তেওঁ আন এটা ভাষাৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হোৱাটো স্বাভাৱিক আছিল। তেওঁ ইংৰাজীৰ জৰিয়তে বিজ্ঞানত ভাৰতৰ আদৰ্শগত আৰু সামাজিক বিকাশ দেখিব পাৰিছিল।

তেওঁৰ সময়ত যেতিয়া প্ৰাচীৰ আৰু পশ্চিমীয়া সভ্যতাৰ যুদ্ধ চলি আছিল। তাৰ পিছত তেওঁ দুয়োৰে সঙ্গমস্থলৰ সৈতে আগবাঢ়ি যাবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। তেওঁ তেওঁলোকক পদাৰ্থ বিজ্ঞান, অংক, উদ্ভিদবিজ্ঞান, দৰ্শন, আৰু বেদ আৰু উপনিষদৰ দৰে বিষয়পঢ়িবলৈ কৈছিল। তেওঁ লৰ্ড মেকলিকো সমৰ্থন কৰিছিল, যি আছিল ভাৰতৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা সলনি কৰা আৰু ইয়াত ইংৰাজী ৰখা ব্যক্তি। তেওঁৰ লক্ষ্য আছিল ভাৰতক প্ৰগতিৰ পথত লৈ যোৱা। যদিও তেওঁ ১৮৩৫ চনলৈকে ভাৰতত প্ৰচলিত ইংৰাজীৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা চাবলৈ জীয়াই নাছিল, তথাপিও এই দিশত কোনো ইতিবাচক পদক্ষেপ লোৱা তেওঁ প্ৰথম চিন্তাবিদসকলৰ মাজৰ এজন আছিল বুলি উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি।